

1. מדרש משלי (בובר) פרשה כג סימן ה

[ה] התעיף עיניך בו ואיננו כי עשה יעשה לו כנפים. אמר ר' ישמעאל שלשה הן שחזרו למקומו, תורה, וישראל, כסף וזהב, ישראל היו מעבר הנהר, דכתיב ויאמר יהושע אל כל העם כה אמר ה' אלהי ישראל בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם (יהושע כד ב), ומנין שחזרו למקום, שנאמר בכלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה' (ירמיה כז כב), כסף וזהב היו מארץ מצרים, שנאמר וישראל אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב (שמות ג כב), ומנין שחזרו למקומו, שנאמר ויעל עישיך מלך מצרים על ירושלים ויקוז את אוצרות בית ה' ואת אוצרות בית המלך את הכל לקוז, ויקוז את מוגיני הזהב אשר עשה שלמה (דה"ב = דברי הימים ב' = יב ט). תורה היתה מן השמים, שנאמר מן השמים השביעך את קולו וגו' (דברים ד לו), כיון שחטא ישראל במעשה העגל, נשתברו הלוחות ופרח הכתב למקומו, שנאמר התעיף עיניך בו ואיננו כי עשה יעשה לו כנפים כנשר יעוף השמים (משלי כג ה)...

2. עין איה / ברכות א / פרק ראשון-מאימתי / כט. ברכות ה/א

והנה באמת כך היא המדה, שמוכר עצב מצד שאינו רוצה בנתינת הדבר לזולתו. ואם לפעמים שמח בהכסף שקיבל, בערך הכסף יקרא הוא לוקח, והלוקח מוכר. ובאמת על נתינת הכסף הלוקח עצב, מפני שטבע כל אדם למשוך לעצמו התועלת. אלא שבוחר יותר בהרע המועט בעיניו שהיא נתינת הכסף, כדי להגיע להטוב המרובה שהוא החפץ. והנה לפ"ז בנותן מתנה, ג"כ אמרו חז"ל אי לאו דעביד לי' נייח נפשא לא יהיב לי' מתנה, הרי יש בזה דבר שיקרא כמכר. ונמצא שהוא ג"כ עצב בעצם מצד הנתינה, אלא שהוא שמח על מה שעכ"פ שילם בעד הנייח נפשא. אבל הקב"ה נתן תורה לישראל, וקראה בלקח, לשון מקח, פי' כמו מקח שלא קדמה להמוכר שום חוב לתן, אלא שבמקח נכנס תמורה, והתמורה מניעה הנתינה. אבל לגבי ית' אין שום סבה מצד קבלה ח"ו, כי ממנו הכל, אם כן הוא באמת בנתינתו רומה למוכר, שיש בו גדר המוכר ולא גדר הלוקח כלל, משא"כ בשאר מוכרים יש בהם ג"כ גדר לוקח. ושמחת כל אחד אינו כי אם מצד גדר הלוקח שלו. אבל הקב"ה כל שמחתו, אינו כ"א להשפיע לבד ולהיטיב לנבראים וראוי להתבונן בדברים בעה"י.

3. תלמוד בבלי מסכת שבת דף נה עמוד א

אמר רב אמי: אין מיתה בלא חטא ואין ייסורין בלא עון.
אין מיתה בלא חטא - דכתיב הנפש החטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן, צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה וגו'.
אין ייסורין בלא עון דכתיב ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם.
[עמוד ב] מיתבי;

אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון?

אמר להם: מצוה קלה צויתיו ועבר עליה.

אמרו לו: והלא משה ואהרן שקיימו כל התורה כולה ומתו!

אמר להם: **מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב וגו'!**

הוא דאמר - כי האי תנא,

דתניא,

רבי שמעון בן אלעזר אומר:

אף משה ואהרן בחטאם מתו, שנאמר יען לא האמנתם בי הא האמנתם בי - עדיין לא הגיע זמנכם ליפטר מן העולם.

מיתבי: ארבעה מתו בעטיו של נחש, ואלו הן: בנימין בן יעקב, ועמרם אבי משה, וישי אבי דוד, וכלאב בן דוד.

וכולהו גמרא, לבר מישי אבי דוד דמפרש ביה קרא, דכתיב **ואת עמשא שם אבשלום תחת יואב (שר) + מסורת הש"ס: [על+] הצבא ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש אחות צרויה אם יואב.**

וכי בת נחש הואי? והלא בת ישי הואי! דכתיב **ואחיותיהן צרויה ואביגיל!**

אלא: בת מי שמת בעטיו של נחש.

מני? אילימא תנא דמלאכי השרת - והא איכא משה ואהרן,

אלא לאו: **רבי שמעון בן אלעזר** היא,

ושמע מינה: יש מיתה בלא חטא, ויש ייסורין בלא עוון, ותיובתא **דרב אמי** - תיובתא.

4. רש"י מסכת שבת דף נה עמוד א-ב

בלא חטא - וחטאו של אדם גורם לו מיתה.

בשבט ובנגעים - היינו יסורים, וקאמר שאין באין אלא משום פקידת עון.

בעטיו של נחש - בעצתו של נחש שהשיא לחוה, ולא בחטא אחר, שלא חטאו, בעטיו - כמו עטא וטעם (דניאל ב).

ואחיותיהם - בבני ישי משתעי.

אלא לאו ר' שמעון בן אלעזר - דאמר משה ואהרן בחטאם מתו, ומודה בהני.

5. תוספות מסכת שבת דף נה עמוד א-ב

אין מיתה בלא חטא - פי' (מיתה) לפי שהגזרה באה אף על השגגה ואין יסורים בלא עון של מזיד כדאמר ביומא (דף לו:): חטאים אלו השגגות עונות אלו הזדונות ואף על גב דאמר (שבועות דף ח:): גבי שעיר של יה"כ להגין עליו מן היסורים משמע דיסורים באים על שוגג הכא מיירי ביסורי נגעים שהן מכוערים כדמייתי קרא.

ארבעה מתו בעטיו של נחש - והא דכתיב (קהלת ז) כי אדם אין צדיק בארץ וגו' ברוב בני אדם קאמר.

וש"מ יש מיתה בלא חטא ויש יסורים בלא עון - ואף על גב דבמאי דקאמר אין ייסורין בלא עון לא איתותב.

6. בית הבחירה (מאירי) מסכת שבת דף נה עמוד א

מעיקרי הדת להאמין שכל מה שיקרה לאדם מטוב ועד רע הכל מושגח מאתו ית' השגחה פרטית מצד פעולות האדם ולא יבלבל זה מה שנראהו מהעדר הסדור למראית עינינו בענין צדיק ורע לו

רשע וטוב לו וכן מאמר מקרה אחד לצדיק ולרשע הנאמר גם כן למראה עינינו שאופני המשפט נעלמים ממנו ולא נדע במה יענש זה ובמה יגמל זה שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה

אם לגמול אם לעונש והוא שאמרו אין מיתה בלא חטא ואין ייסורין בלא עון ואל יבהילך מאמר ד' מתו בעטיו של נחש ר"ל מה שנקנסה מיתה בסיבת הנחש והונחה בטבע שלא נאמר בטבע אלא דרך הפלגה למיעוט עונותיהם עד שלא היו ראויים לעלות במאזנים ואף זו לא נאמרה אלא למראה עיני בשר ודם ומי יודע לבות בני האדם עד שיחלצוהו דברי פינא וישללוהו מכל חטא ונמצאת מכחיש מאמר אין אדם שלא יחטא וכן אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ואף על פי שנשאר דעת האומר כן בתיובתא אין עיקרי האמונות תלויות בראיות של פשוטי מקראות ואגדות וכבר ידעת שאין משיבין באגדה ומה

נכבד מאמר אף משה ואהרן בחטא מתו מכאן ואילך ימחלו האחרים על כבודם:

בית הבחירה למאירי

ר' מנחם בן שלמה למשפחת המאירי, נולד בשנת ה"א ט' (1249) ונפטר בשנת ע"ה (1315). מגדולי חכמי פרובנס בזמנו. כתב ספרים רבים, הידוע בהם הוא ספרו 'בית הבחירה' - פירוש מקיף ושלם על המשנה והתלמוד, כאשר המשנה מבוארת בנפרד עם כל הסתעפויות הסוגיא בגמרא, ואח"כ מבוארים חלקי הסוגיא שלא היו קשורים למשנה. הספר נכתב בעברית מדוייקת (ולא ב'לישנא דרבנן'), ויש בו לקט של דברי הפרשנים והפוסקים שקדמו לו מנומקים ומבוארים, והסברים והכרעות משלו.

7. ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק יז

ובא בדברי החכמים ז"ל תוספת אחת שלא באה במה שכתוב בתורה, והוא מאמר קצתם יסורין של אהבה, והוא שלפי זה הדעת אפשר שיחולו באדם מכות ללא פשע קודם אבל להרבות גמולו... ואין פסוק בתורה לזה הענין, ולא יטעון עניני הנסיון, והאלהים נסה את אברהם, ואמרו ויענך וירעיבך וגו'.

8. רמב"ן תורת האדם שער הגמול

וכן זה שאמרו חכמים לחיים ולמיתה, אינן בימים בלבד, אלא כל העונשין שבעולם הזה נגעים ועוני ומיתת בנים וכיוצא בהן כולן כינו אותם חכמים בשם מיתה, וכינוי השכר והגמול הטוב אמרוהו בלשון חיים...

וכן שנויה עוד בבראשית רבה (פל"ג א'), ר"ע אומר אחד אלו ואחד אלו מדקדק עמהם עד תהום רבה, מדקדק עם הצדיקים וגובה מהם מיעוט מעשים רעים שעשו בעוה"ז כדי להשפיע להם שלוחה לעוה"ב, ומשפיע שלוחה לרשעים ונותן להם שכר מצוות קלות שעשו בעוה"ז כדי להפרע מהם לעתיד לבא...

לפי המדה הזו, ישראל רובן יש להם צער ויסורין בעולם הזה יותר משאר האומות, כיצד, אי אפשר לאומות בלא צדקה ומעשים נאים, ואי אפשר לישראל בלא עבירות, אלא שהאומות עובדי ע"ז אובדין בעונש ע"ז שלהם לגיהנם ואבדון, וישראל חלקם בחיים שדבקים ביוצר הכל יתברך, ולפיכך הדין מתוח כנגד כל ישראל ליפרע מהן מלכלוך עונות בעוה"ז, ומדת הטוב פרוסה על האומות לשלם להם שכר בעולם הזה על מעשים נאים וצדקה שעושין, זהו שנאמר רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם...

(ק"ז) ועוד מצינו שאמרו רבותינו (ברכות ה' א') אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו שנאמר נחפשה דרכינו ונחקורה, פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה, תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הן שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח. ואמר רבה אמר רב סחורה אמר רב

הוא כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין שנאמר וה' חפץ דכאו החלי, למדנו מהם ז"ל שיסורין באין תחלה על מעשיו הרעים של אדם, והן עבירות של לא תעשה שהדין נותן שיענש עליהם, לפיכך כשרואה שיסורין באין עליו ראוי לו לפשפש במעשיו ולחזור מהן בתשובה, וזהו שנאמר נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה', ופעמים שיסורין באין על בטול תורה, וכן כיוצא בזה והן בטולי מצות עשה, כמו שאמר רב קטינא (מנחות מ"א א') למלאך שנתגלה לו וכי ענשיתו אעשה, וא"ל אין בעידן ריתחא ענשינן.

לפיכך מי שבאו עליו יסורין ופשפש בעצמו ולא מצא בידו עבירה וחטא שיש בו ידיעה בתחלה ובסוף, יתלה היסורין בבטולי מצות העשה שאינו מזדרז בהן לעשות אותן כראוי אלא מתעצל בעשייתן ובקיומן, אבל מי שהוא צדיק גמור ואין בידו עבירות ולא בטולי מצות, אין יסוריו אלא יסורין של אהבה, והן כדרך היסורין שפירשנו למעלה ליתן לו שכרו משלם לעוה"ב.

ולמה נקראו יסורין של אהבה, והלא יסורין שפירשנו יסורין של עונשין הן על מיעוט עבירות שעשה, כגון שהן באין על שגגת מעשה ועל העלם דבר, כיצד הרי שאכל חלב בשוגג נקרא חוטא שכן קראתו התורה בכל מקום, ומהו חטאו, שלא נזהר בעצמו ולא היה ירא וחרד על דברי המקום ב"ה שלא יאכל ולא יעשה דבר עד שיבדוק יפה יפה ויתגלה לו הדבר שהוא מותר וראוי לו לפי גזרותיו של הקדוש ברוך הוא, ועל הדרך הזו הוא טעם חטא השגגה בכל התורה, ועוד שכל דבר האסור מלכלך הנפש ומטמא אותה דכתיב ונטמתם בם, לפיכך נקרא השוגג חוטא, אעפ"כ אין השוגג ראוי להענש על שגגתו בגיהנם ובאר שחת, אלא שהוא צריך מירוק מאותו עון ולהתקדש ולהטהר ממנו כדי שיהא ראוי למעלה ההוגנת למעשיו הטובים בעוה"ב, לפיכך חס הקדוש ברוך הוא על עמו ועל חסידיו ונתן להם הקרבנות להתכפר בהן השגגות. וכשאינן בית המקדש קיים משלח עליהם יסורין למרק מהן אותן שגגות, ולהתכפר ביסורין כדי להיותן נקיים לעוה"ב, כשם שהקרבנות אהבה וחמלה על ישראל ולקרבת תחת כנפי השכינה, שנאמר עולת תמיד לדורותיכם פתח אהל מועד לפני ה' אשר אועד לכם שמה ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים, וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם, כך יסורין הללו אהבה וחמלה על האדם. אבל מכל מקום אפי' יסורין אלו לכפרה ולמירוק חטא הן באים.

וכך אמרו שם אמר רבי יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה, והקשו עליו ונגעים לא, והאמר ר' יוחנן כל מי שיש בו אחד מארבע מראות נגעים הללו אינן אלא מזבח כפרה לישראל, הרי שדימו בכאן מזבח כפרה ליסורין של אהבה, ואף על פי שדחו מזבח כפרה הו, יסורין של אהבה לא הו, לומר שאין הכוונה לדמותם למזבח ממש אלא כשם שהמזבח מכפר על הראוי לו לכפר, והן השגגות, כך מראות נגעים מכפרות על הזדונות, ועוד תירצו בענין אחר ואמרו הא לן והא להו, כלומר שבני ארץ ישראל שהן טהורין וארצם טהורה והנגעים מרחיקין את בעליהם מכל אדם ומכל מגע אין זה יסורין של אהבה, לפי שהעונש הגדול אינו ראוי אלא לחטאי הזדון והעונות החמורים, אבל בבבל שאינן נזהרין בטומאה הו יסורין של אהבה, וזה מזבח כפרה, מכאן למדנו שאין יסורין של אהבה אלא בכפרת חטא, וכך אמרו שם ביסורין של אהבה שהן ממרקין כל גופו של אדם, ואין תמרוק ראוי לומר אלא על מירוק עונות או שגגת חטאים, ועוד אמרו שם על המעשה שאירע לרב הווא שהחמיץ היין שלו ומי חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא, כלומר שאין רעה באה על האדם בין בגופו בין בממונו אלא על פי הדין, ולפי זה אמרו שם עוד כל יסורין שיש בהם בטול תורה או בטול תפלה אינן יסורין של אהבה, וכך אמרו ואם קבלם עליו מאהבה מה שכרו יראה זרע יאריך ימים ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו שנאמר וחפץ ה' בידו יצלה,

מפני שאין אהבה זו ראויה להביא על האדם יסורין קשין שיהיו מבטלין אותו מעבודתו של הקדוש ברוך הוא מתפלה ותורה, כל שכן שאין בעונשן שיהא האדם אובד בהם או נכרת וישמו נמחה, אין אלא יסורין שסופן שלווה, ואין בהם אלא הכנעת דעת (נ"א הרגשת רעה) לשעה, וביסורין הללו אמרו חכמים (ב"ר פ' ס"ו) צדיקים תחלתן יסורין וסופן שלווה.

9. חידושי אגדות למהר"ל שבת דף נה עמוד א

מקרה אחד וכו'. פירש כי אף אם מתו משה ואהרן ולא היה חטא בצד עצמם, אבל המיתה היא באה מצד הכלל אף על גב כי מצד הפרט אין ראוי המיתה אליו, על זה נאמר (קהלת ט') וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, כי אדם הראשון גרם מיתה לכל העולם. כמו שעתה ג"כ בשביל חוטא אחד נענש הכלל, וכך בשביל חטא האדם נענש העולם. וא"כ יש צדיקים שאין מתים בעונש עצמם. ולרשב"א אין מיתה בלא עונש עצמו כלל, (ואז) [ואף] משה ואהרן [יש] חטא מצד עצמם, ובודאי אף לרבנן [הרי] נמצא בקרא [חטא] משה ואהרן רק שלא היה גורם חטא [עונש זה] המיתה אם לא שכבר נגזר המיתה והיה חטא [קל] הגורם, ולרשב"א בחטא עצמם מתו כי המיתה ג"כ באה בשביל חטא קל כמו זה.

מהרש"א

ר' שמואל אליעזר ב"ר יהודה הלוי איידלס (או איידלש), המהרש"א, נולד בקרקא כנראה בשנת שט"ו (1555). הוא נשא אשה מפוזנא, עבר לגור בה והקים בה ישיבה, כאשר חותנתו מרת איידל תומכת בו ובישיבתו במשך שנים רבות, ולכן כונה על שמה (איידל'ס = של איידל). לאחר פטירתה כיהן כרב בערים שונות בפולין, ונפטר בשנת שצ"ב (1632). התפרסם בעיקר בזכות ספרו 'חידושי הלכות'; הספר מקיף את כל התלמוד, ובו הוא מבהיר בעמקות ובחריפות דף אחר דף את הקשיים בסוגיא ואת דברי רש"י והתוספות. בנוסף לכך כתב ספר בשם 'חידושי אגדות', גם הוא על התלמוד כולו, ובו הוא מסביר את החלקים האגדיים שבתלמוד בדרך ההגיון, כמשלים וכד'.

10. מהרש"א חידושי אגדות מסכת שבת דף

נה ע"א

אין מיתה בלא חטא ואין כו'. לכאורה קשה דהמיתה וודאי קשה מיסורין וא"כ לפי הסברא יהיה בהיפך דהיינו דאין מיתה בלא עון שהוא המזיד ואין יסורין בלא חטא שהוא שוגג ולפי מ"ש התוספות דמיירי הכא ביסורין שהם מכוערים י"ל שהם קשים טפי ממיתה ומ"מ יש לעיין בזה דיסורי איוב וודאי

מכוערין היו ואינו דומה שהיה בו עון מזיד דמפורש ביה איש תם וישר וירא אלהים וסר מרע וד"ק:

מהר"ם בנעט

רבי מרדכי ב"ר אברהם בנעט נולד בשנת תקל"ג (1753) בהונגריה למשפחת רבנים. מגיל צעיר למד בישיבות חשובות באירופה, בין השאר אצל הנודע ביהודה בפראג ואצל רבי שמואל שמלקא בניקלשבורג. אחרי ששימש כרב בכמה קהילות נתקבל תחת רבו להיות רבה של ניקלשבורג וכל מורביה (צ'כיה). עמד שם בראש ישיבה גדולה עד לפטירתו בשנת תקפ"ט (1829).

11. מהר"ם בנעט מסכת שבת דף נה עמוד א

גמ'. אין מיתה בלא חטא. נתקשה במהרש"א דהא מיתה חמורה מיסורין. וי"ל כיון דיש כאן עטיו של נחש, וע"י השוגג נגזר המיתה, וא"ש.

12. אמת ליעקב מסכת שבת דף נה עמוד א

שם אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון וכו'. עיין מהרש"א שהקשה דהאיך שייך שהמיתה שהיא חמורה תהיה על חטא שהוא שוגג, והיסורין שקלין ממיתה יהיו דוקא על עון שהוא מזיד. ועוד הקשה דהש"ס הקשה מארבעה שמתו בעטיו של נחש ומכח זה מסיק דיש מיתה בלא חטא ויש יסורין בלא עון. דהאיך מוכח מברייתא דיש יסורין בלא עון.

ונראה לענ"ד לתרץ דיש שני מיני מיתות: מיתה טבעית אשר הוקצב לו מיום הולדו ע"י ליחה וחום הטבעי. שהחום ניזון מהליחה כמו הפתילה מהשמן, ומייבש הליחה הטבעי וממזג הליחה באוכלין ומשקין, ונקרא ליחה המזגית. וכאשר נתרבה הליחה המזגית על השרשית מיד מת. ויש גם כן מיתה ענשית, שמת מחמת עונש חטאו באמצע ימיו. והנה מה שאמר אין מיתה בלא חטא, כוונתו שאפילו מיתה טבעית אינו בא רק על חטא, דאי לא היה חוטא הי' הקדוש ברוך הוא הכל יכול עושה לו נס שיהיה חי לעולם כמו לאליהו. ומפרש הקרא דנפש החוטאת היא תמות (יחזקאל יח, כ) דהיינו אפילו מיתה טבעית אינה באה רק על נפש החוטאת. תדע, דמקשה מארבעה שמתו בעטיו של נחש, ואם היה כוונתו רק על מיתה ענשית לא היה מקשה כלום מהד' שמתו בעטיו של נחש.

ולזה אתי שפיר ג"כ קושית המהרש"א, דוודאי לנס גדול כזה שלא ימות אפילו מיתה טבעית צריך שיהיה נקי אפילו מחטא שוגג. משא"כ יסורין, שהן מן הסתם עונשין, אינן באין רק על עוון. וכיון שמוכיח מהד' שמתו בעטיו של נחש דיש מיתה בלא חטא, וא"כ קשה הקרא דכתיב נפש החוטאת

אמת ליעקב

ר' יעקב לורברבוים נולד בערך בשנת תק"ל (1770) בזבורוב שבגליציה. הוא למד תורה מפי ר' משולם איגרא בטיסמניץ, והיה רב בכמה קהילות. בשנת תקס"ט (1809) נבחר לרבה של העיר ליסא שבפולין, ופתח בה ישיבה גדולה בה העמיד תלמידים רבים, ביניהם מגדולי הדור הבא. הוא נחשב בין גדולי הדור, ורבנים רבים היפנו אליו את ספקותיהם. נפטר בשנת תקצ"ב (1832).

ר' יעקב מליסא כתב ספרי הלכה חשובים ביותר כגון: 'חוות דעת', פירוש על שו"ע יורה דעה.

ספרו 'אמת ליעקב' נכתב על אגדות הש"ס.

היא תמות, וע"כ צריך לפרש דקרא מיירי במיתה ענשית וקמ"ל קרא דאפי' נפש שהיא רק חוטאת - דהיינו שוגג - ג"כ מתה, שלפעמים באה מיתה ג"כ על חטא שוגג. וממילא מוכח דיש ג"כ יסורין על חטא שוגג מק"ו: דמה מיתה, שהיא חמורה מיסורין, באה לפעמים על שוגג, מכ"ש יסורין, שהן קלין ממיתה, שבאין לפעמים אף בלא עוון מזיד רק אפי' על חטא שוגג. ומתורץ ג"כ הקושי' השניה של מהרש"א:

13. עין איה / ברכות א / פרק ראשון-מאימתי / כו. ברכות ה/א

ואמר ר"י, כל הקורא ק"ש על מטתו מזיקין בדלים ממנו, ישנם כוחות רעים שהם בעצם טבע האדם, וישנם כוחות רעים כאלה שאינם בעצם טבע האדם אבל כאשר יטה מדרך הישר יתוספו גם הם על שונאיו. ע"כ אמר לענין הכוחות-הדבקים בטבעו, שהם לא יזיקוהו אע"פ שלא יבדלו ממנו, כי הם בעצמו ובשרו. אבל לא יוכלו להזיקו כי הוא חמוש ע"י הק"ש בכלי קרב, אבל לענין הכוחות החיצוניות אמר שהם בדלים ממנו לגמרי.

14. עין איה / ברכות א / פרק ראשון-מאימתי / כח. ברכות ה/א

אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, הקב"ה מביא עליו יסורין מכוערין ועוכרין אותו כו'. כי יש מיני יסורין שמועילין לזכך את המדות ולהגביר כח הטוב באדם. והנה מי שא"א לו לעסוק בתורה, הלא אין לו במה להגביר הטוב, ע"כ הקב"ה יביא עליו יסורין כאלה שיהי' בכחם להגביר הכח הטוב שבו ולישר מדותיו. אבל כשאפשר לו לעסוק בתורה הרי יש בידו להגביר כח הטוב שלו וכמאמרם ז"לי בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, ע"כ הקב"ה מביא עליו יסורין מכוערין ועוכרין אותו. פי' יסורין כאלה שאינם מחזקים מדותיו ותכונותיו, אדרבא עוד מוסיפין לו

מגערות בתכונותיו, כדי שישים פניו לתורה אשר ימצא כל טוב המדות, וגם היסורין יהיו בדלן ממנו.

15. עין איה / ברכות א / פרק ראשון-מאימתי / ל. ברכות ה/א

אם רואה אדם שייסורין באים עליו כו' פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה. אע"פ שביטול תורה עון גדול הוא, נראה [עמוד טז] דכוונת הענין הוא, דבאמת חיוב שקידת התורה א"א להיות ניתן ע"י מדה מצומצמת לכל אדם. שהרי יש לכל אדם רשות להיות עוסק במשא ומתן, ולקנות נכסים וקנינים אפי' יותר מדי הכרח סיפוקו, ואין בזה משום ביטול תורה. אלא שיש אדם שיש בו תכונות שלפי מדרגת נפשו ראוי לתקנם, ותיקונם הוא דוקא ע"י תורה. כי התורה מכשרת את האדם להיות צדיק וישר. ולפי אותה המדה שמוטל עליו מצד טבעו לתקן את מדותיו, עליו לעסוק בתורה כדי שיתקן עצמו ע"י התורה. ואם הוא מתרשל בזה, אז ההכרח להביא עליו יסורין, שהם ממתקין את המדות. ע"כ יתלה בביטול תורה, שלפי ערך מדותיו ראוי הוא שיאחז יותר בתורה, כדי שיתוקנו המדות הצריכות תיקון ולא יצטרך לייסורין. ומש"ה, תלה ולא מצא, בידוע שייסורין של אהבה הם. היינו למתק את מדותיו במדה כזו, שאין בידו למתקן בלא יסורין ולזכות לשלמות יותר עליונה, וזהו רק מאהבת השי"ת להעלותו במעלה גדולה יותר מתכונתו בתחילת היצירה.

16. עין איה / ברכות א / פרק ראשון-מאימתי / לד. ברכות ה/ב

א"ר יוחנן נגעים ובנים אינם יסורין של אהבה כו' ומסיק הא בצנעה הא בפרהסיא. תוכן החילוק בין יסורין שאינם של אהבה לייסורין של אהבה. הוא לדעתי, שתכלית יסורין של אהבה אינם כ"א לזכך את האדם ולרומם ערכו הרוחני כאשר ביארנו. א"כ ע"כ היסורין ההם צריכים שיהיו יסורין כאלה שהוא מרגיש בהם כפי ערכם, ותהי' ההכנעה הבאה על ידם נכונה לבא. מה שאין כן בייסורין כאלה שעצם ההפסד גדול מערך ההרגשה. אע"פ שלענין כפרת עון, השי"ת ברחמיו מחשב כופר העון לפי ערך ההפסד אע"פ שהוא גדול מההרגשה, מ"מ לענין יסורין של אהבה אין ההפסד מועיל כלל כ"ז שאינו מרגיש. ע"כ יסורין שההרגש עיקר בהם, הם יסורין של אהבה, אבל יסורין שההפסד עיקר בהם, אינם יסורין של אהבה. ע"כ נגעים, בצנעה ההרגשה עיקרית בהם, אבל בפרהסיא בא לו הפסד מה שנתבזה בעיני בני"א, שלפעמים אין הוא עצמו מרגיש בזה, וזה אין יכול להיות בחשבון של יסורין של אהבה. וכן בנים דהוו ל' ומיתו, ההרגש גדול מאד ר"ל. ובדלא הוו ליה כלל אע"פ שההפסד גדול מאד מ"מ ההרגש אינו גדול כ"כ לפי הערך של ההפסד, ע"כ לא יהיו בכלל יסורין של אהבה. והראי' מרי"ח שאמר דין גרמא דעשיראה ביר. שפי' רש"י וגברא רבה כרי"ח לא יהי' לו כ"א יסורין ש"א, ותוס' הק' [עמוד יח] משאר צדיקים, ולע"ד פשוט, שהי' מפרסם הדבר ואם היה מצד חטא ח"ו, הלא חציף מאן דמפרסמי. וע"כ בכלל יסורין של אהבה הוי' משו"ה פרסם הדבר לקדש ש"ש.

17. עין איה / ברכות א / פרק ראשון-מאימתי / לד. ברכות ה/ב

א"ל חביבין עליך יסורין א"ל לא הן ולא שכרן. ראוי להבין בדברי קדשם באמרם לא הן ולא שכרם. שלא אמרו זה חלילה כמבעטים בייסורין, אלא תוכן הדבר, לפי שתכלית יסורין של אהבה הוא, שמי שזכה לפניו ית' שיתעלה במעלות עליונות יותר מטבע יצירתו, מדכאו בייסורין כדי שע"י הזיכוך יזכה לאותן המעלות שאינם לפי טבעו והנה זהו בתורת שכר טוב לטוב לפניו ית'. אבל

הצדיקים הגדולים עבדי ד' באמת ותמים, אינם רוצים בשום מעלה ויתרון כלל, כ"א מגמתם לעבוד את השי"ת עבודת עבד, ואפי' מתנה של השגה גדולה אינם רוצים, כ"א לזכות ביגיעתם בתורה, מפני שזו היא עבודת השי"ת. וכן העידו על קדוש ד' הגר"א ו"ל, שלא רצה בגילויים מן השמים, כ"א מה שיזכה ביגיעתו בתוה"ק. ע"כ אמרו לא הן ולא שכן. משו"ה לא הן, משום שאינם רוצים בשכרן לזכות שלא ביגיעתם בדרך עבודה, כי כל מגמתם שתהי' השגתם גופא באה בדרך עבודת עבד להשי"ת. ע"כ אמר לו הב לי ידך, להורות שאתה רוצה להיות השלמות באה ע"י מעשי ידך עצמם בעבודה, לא ההתעלות שע"י זיכוך היסורין שהוא מעשי שמים, ואין כאן עבודת עבד בפועל.

18. אש קודש**לשבת חנוכה****תש"ב, עמ'****קלט-קמ**

רבי קלונימוס קלמיש שפירא - האדמו"ר מפיאסצנה) ה'תרמ"ט - ה'תש"ד. בתקופת הכיבוש הגרמני שהה בגטו ורשה והמשיך לדרוש לקהל חסידי. את דרשותיו העלה על הכתב והן נמצאו לאחר המלחמה והתפרסמו בספר "אש קודש". לאחר מרד גטו ורשה, גורש הרבי עם היהודים שנותרו בחיים למחנה הריכוז טרונוניקי, ליד לובלין. האדמו"ר נרצח בנובמבר 1943, יחד עם שאר יהודי המחנה, במסגרת מבצע "חג הקציר" שערך האס אס.

האמונה היא יסוד הכל, כשהיא ח"ו נפגמה אצלו אז ח"ו נקרע הוא ונתרחק ממנו ית', הנשמות שנדונות בגיהנם שבות בתשובה, וכשעולות מגיהנם עולות ומזוככות. ומקוים לנו לד' שגם אותם המתיסרים ביסורים אלו יעלם ד' מזוככים וקרובים אליו ית'. אבל מי שאמונתו נפגמה דומה לנשמה שנתיסרה בגיהנם ר"ל ועוד הוסיפה שם חטא על פשע, ואחר איזה זמן כשהיא רואה א"ע באותן החטאים, שואלת עצמה, מה הועלת בי בכל יסורי אם כל הזוהמא בי כבתחילה.

ובאמת מה מקום לקושיות ח"ו ולשאלות, הן אמת שיסורים כמו אלו שאנו סובלים עתה באות רק אחת לכמה מאות שנים, אבל מ"מ איך זה נרצה להבין את מעשי ד' אלו. ולהפגם ח"ו כשלא נבין אותם אם גם קלח אחד של עשב שעשה ד' לא נבין, ומכש"כ שנפש לא נשיג וכש"כ את מלאך וכש"כ את דעתו ית'. ואיך זה נרצה בדעתנו להבין מה שהוא ית' ויתעלה יודע ומבין. ולמה זה נפגם איש כזה מיסורים אלו כעת יותר מכל היסורים שעברו על ישראל מאז, למה כשלמד בפסוק גמרא ומדרש ושמע מצרות ישראל מאז ועד עתה לא נפגמה אמונתו ועתה נפגמה, כי אלו האנשים שאומרים שיסורים כמו אלו עוד לא היו לישראל טועים הם, בחורבן ביהמ"ק בביתר וכו' היו כמו אלו.

[הג"ה: רק כהצרות שהיו עד שלהי דשנת תש"ב היו כבר, אבל כהצרות משונות, ומיתות רעות ומשונות, שחדשו הרשעים הרוצחים המשונים עלינו בית ישראל, משלהי תש"ב, לפי ידיעתי בדברי חז"ל ובדברי הימים אשר לישראל בכלל, לא הי' כמותם, וד' ירחם עלינו ויצילנו מידם כהרך עין. – יום ועש"ק י"ח כסליו תש"ג. המחבר.]

ד' ירחם ויאמר די לצרותנו ויושיענו תיכף ומיד מעתה ועד עולם, הטעם שאיש כזה נפגם באמונתו מיסורים של זמננו יותר, הוא משום שעצמותו ויסוריו נוגעים לו יותר, הן אומר האיש שרק מפני שרואה אנשים מזולתו מעונים כ"כ נרתע, והאמת הוא שדואג ומצטער על יסורי אנשים זולתו מישראל אבל מ"מ בתוך תוכיותו התפעלותו היתירה עד כדי להפגם ח"ו ולהקשות קושיות הוא מפני שמתירא שגם הוא ח"ו לא יגיע אל המצב הנושא שרואה בזולתו. וזהו הדבר שאמרנו שצריכים למסור את נפשו ועצמותו ונגיעותיו, ואז לא תפגם אמונתו ויאמין באמונה שלימה שהכל בצדק ובאהבת ד' לישראל.